

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Філіпчука Олександра Георгійовича

**«Впровадження міжнародних механізмів запобігання злочинності в
Україні» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081
«Право»**

Вивчення поданої на рецензування дисертації дає підстави стверджувати, що автором проведено ґрунтовний правовий аналіз теми дослідження, яка є актуальною як в теоретичному, так і в прикладному плані, сформульовано низку рекомендацій, пропозицій і висновків, що становлять наукову новизну і можуть слугувати підставою для обговорення.

Актуальність теми дисертації. Сьогодні в Україні відбуваються глибокі трансформації у геополітичному, соціально-економічному, ідеологічному та інформаційно-технологічному житті суспільства. Поряд із перетворенням окремих аспектів громадського життя, міжнародна спільнота активно шукає ефективні форми міжнародної співпраці у запобіганні небезпечним порушенням прав людини та загрозам безпеці держави і суспільства, які виникають унаслідок вчинення кримінальних правопорушень у глобалізованому світі.

У цьому контексті надзвичайно важливим є аналіз міжнародної превентивної теорії та практики, спрямованих на запобігання злочинності з метою створення безпечного середовища для розвитку держави, суспільства та кожної людини. Особливу увагу слід приділити заходам боротьби з організованою та транснаціональною злочинністю, корупцією, тероризмом, торгівлею людьми, незаконним обігом наркотиків та іншими тяжкими злочинами.

Відповідно до даних Офісу Генерального прокурора кількість запитів України про міжнародне співробітництво у кримінальних провадженнях із 2022 року збільшилась – із 550 у 2021 році до 1002 та 612 у 2022 та 2023 роках відповідно. Більш яскрава динаміка зафіксована щодо запитів України про видачу осіб (екстрадицію): 60 запитів у 2021 році, 606 та 150 у 2022 та 2023 роках відповідно. Ці дані свідчать про значний приріст міжнародного співробітництва України у кримінальних провадженнях, особливо в частині екстрадиції осіб. Відображення такого зростання запитів про видачу осіб вказує на посилення правопорядку і забезпечення правосуддя, що є важливим аспектом під час війни. Збільшення кількості запитів може також відображати потребу у боротьбі з транснаціональною злочинністю, зокрема з тими, хто намагається уникнути відповідальності, переховуючись в інших країнах.

За 2023 рік Україна подала 456 запитів про надання правової допомоги (на 17 % більше, ніж у 2022 р.), з яких виконано 405 – тобто близько 89 %. Із 150 запитів про екстрадицію виконано лише 96 (64 %) [43]. Ці цифри свідчать і про активізацію міжнародної взаємодії, і про значні затримки або відмови в частині запитів, що може призводити до безкарності частини злочинців.

В умовах війни міжнародно-правові механізми набувають ще більшої актуальності, оскільки самостійно державі важко ефективно боротися з організованими, транснаціональними злочинними мережами, які часто використовують збройний конфлікт для власної вигоди (контрабанда зброї, торгівля людьми, кіберзлочини тощо).

Викладені обставини, а також важливість розв'язання представленої у роботі проблеми, визначили вибір теми дисертації та її актуальність.

Наукова новизна результатів дослідження.

Низка сформульованих у дисертації положень, висновків і рекомендацій характеризуються ознаками новизни і є певним внеском у наукове забезпечення

організації досудового відшкодування шкоди, заподіяної вчиненням кримінального правопорушення.

У дисертації пропонується ряд нових, концептуальних у теоретичному плані і важливих у практичному відношенні пропозицій.

Так, автором вперше враховуючи виклики сьогодення в Україні та необхідність впровадження міжнародних механізмів запобігання злочинності розроблено проєкт Концепції реалізації кримінологічної політики в умовах воєнного стану в Україні, у якій визначено необхідність її прийняття, суб'єкти реалізації, першочергові дії та подальші кроки у запобіганні злочинності тощо; представлено авторську класифікацію універсальних міжнародних механізмів запобігання злочинності, які за їх спрямованістю поділено на конвенційні, інституційні механізми, оперативно-інформаційні, превентивні та освітні, механізми моніторингу та оцінки, а також спеціалізовані механізми для окремих видів кримінальних правопорушень; запропоновано першочергові напрямки впровадження міжнародних механізмів запобігання злочинності на сучасному етапі розвитку України, який ґрунтується на міжнародних зобов'язаннях, кращих практиках та рекомендаціях міжнародних організацій.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Автор дисертації запропонував чітке визначення об'єкту, предмету та мети дослідження. Вони є зрозумілими і відповідають завданням, які були поставлені перед здобувачем. У свою чергу, завдання повністю знайшли вирішення у результатах наукового дослідження та публікаціях автора дослідження.

Автор на достатньо високому рівні опанував методологію наукової діяльності.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обсяг опрацьованих

дисертантом матеріалів свідчить про відносно високий науковий та методичний рівень проведеного дослідження, його ґрунтовність та багатоаспектність, що у значній мірі сприяло змістовності висловлених у роботі наукових положень, висновків, рекомендацій та пропозицій.

Методологічна основа, що використовувалась під час дослідження предмету дисертації, є традиційною для загальної теорії пізнання та доктрини кримінального права та кримінології і сприяла досягненню поставленої мети та завдань. Діалектичний підхід дозволив всебічно та об'єктивно проаналізувати теоретичну модель міжнародних механізмів запобігання злочинності. Системно-функціональний підхід забезпечив вивчення правових явищ у їхньому взаємозв'язку та взаємодії. Історичний метод використовувався для дослідження становлення міжнародних механізмів запобігання злочинності. Логічний метод дозволив визначити сутність, зміст та елементи міжнародних механізмів запобігання злочинності. Формально-юридичний метод використовувався для аналізу і тлумачення нормативно-правових актів та понять по темі дослідження. Порівняльно-правовий метод використовувався при зіставленні норм англо-американської та романо-германської правових систем. Інформаційно-аналітичний метод використовувався для обробки емпіричних даних і матеріалів періодичних видань. Структурний метод дозволив напрацювати практичні рекомендації щодо вдосконалення правових норм. Метод моделювання використовувався для розробки організаційних аспектів впровадження міжнародних механізмів запобігання злочинності. Для підвищення достовірності результатів застосовувалися методи аналізу та синтезу теоретичних і практичних даних, що забезпечило об'єктивність висновків.

Результати дисертаційного дослідження видаються достатньо обґрунтованими, з огляду на комплексний характер дослідження.

Значення результатів дисертаційного дослідження для науки та практики полягає в тому, що рекомендації та пропозиції, сформульовані автором дослідження, спрямовані безпосередньо на вдосконалення законодавчого регулювання впровадження міжнародних механізмів запобігання злочинності в Україні, удосконалення кримінологічної політики в умовах воєнного стану, запобігання новим видам злочинності. Результати дослідження надають можливість вирішення багатьох проблемних питань у впровадженні міжнародних механізмів запобігання злочинності.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягають також в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції роблять певний внесок як у теорію кримінального процесу, так й у правозастосовну практику.

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Філіпчука Олександра Георгійовича «Впровадження міжнародних механізмів запобігання злочинності» як самостійного наукового дослідження з актуальної і важливої для науки і практики проблеми.

Не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи в цілому, дисертація містить низку дискусійних питань, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення здобувачем:

1. Автор зазначає, що реалізація кримінологічної політики в Україні у воєнний та післявоєнний періоди є стратегічним завданням для забезпечення національної безпеки, стабільності та правопорядку. Враховуючи нові виклики та необхідність адаптації до умов війни, а також післявоєнного відновлення, Україна повинна зміцнити своє міжнародне співробітництво, застосовувати новітні технології та забезпечити ефективну реалізацію кримінально-правових норм, спрямованих на захист прав людини та боротьбу

з новими формами злочинності. Проте з тексту роботи незрозуміло, які саме потрібно вживати захисту для досягнення цих завдань.

2. На стор. 9 дисертації автором у рубриці «удосконалено» дисертантом виокремлено нові методологічні підходи дослідження міжнародних механізмів запобігання злочинності, на основі чого виокремлено їх комплекс: аналіз документів та контент-аналіз, порівняльний аналіз, інтерв'ю та опитування експертів, кейс-стаді, статистичний аналіз, проте з тексту роботи де зовсім зрозуміло, яка їх роль при формуванні механізмів запобігання злочинності.

3. Також у цій же рубриці наукової новизни здобувачем удосконалено позицію щодо проблем сучасного наукового дослідження міжнародних механізмів запобігання злочинності, до яких належать неоднозначність наукових підходів щодо поняття, змісту та елементів таких механізмів, необхідність гармонізації національних та міжнародних заходів, недостатня координація між міжнародними організаціями, обмеженість ресурсів та політичні бар'єри тощо. На думку рецензента, доцільно було б коротко сформулювати напрями вирішення цих проблем, що б суттєво підвищило цінність роботи.

Поряд з тим, необхідно зазначити, що наведені критичні зауваження і рекомендації стосуються дискусійних питань і в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка має науково-теоретичне і практичне значення і містить наукові положення, що являють нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання і сприяють удосконаленню кримінального законодавства та кримінологічних досліджень.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертація Філіпчука Олександра Георгійовича на тему «Впровадження міжнародних механізмів запобігання злочинності в Україні» написана державною мовою з

дотриманням вимог наукового стилю. Дисертаційне дослідження містить посилання на використані автором джерела, відповідно до чинного законодавства щодо авторських прав та академічної доброчесності. Всі випадки використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела, оформлені у належний спосіб. Аналіз змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації свідчить, що вимоги щодо академічної доброчесності дисертантом дотримано і робота О.Г. Філіпчука є самостійним монографічним, оригінальним науковим дослідженням. Під час вивчення та аналізу дисертації, наукових публікацій автора дослідження не виявлено фактів порушень академічної доброчесності.

ВИСНОВОК

про відповідність дисертації встановленим вимогам

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Філіпчука Олександра Георгійовича на тему «Впровадження міжнародних механізмів запобігання злочинності в Україні» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для кримінального права та кримінології та вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення відповідних положень законодавства та практики його застосування.

Дисертаційна робота Філіпчука Олександра Георгійовича на тему «Впровадження міжнародних механізмів запобігання злочинності в Україні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081

Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Філіпчук Олександр Георгійович на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Заступник директора з навчально-організаційної роботи
навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету,
доктор юридичних наук, доцент

Дарія ВІТЮК